

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

JÓVÁHAGYOTT MUNKATERV MEGVALÓSULÁSÁRÓL

Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj posztdoktori kategória

Dr. Németh Áron:

Az Ószövetség prófétai könyveinek antropológiái

1. Kiutazás

A 2022/2023-as pályázati körben a TKA Kuratóriumának döntése alapján a pályázatom először tartalékos státuszba került, a támogatási keret maradványa azonban később lehetővé tette, hogy a tervezett kutatás egy kis mértékben módosított munkaterv mentén, a *University of Edinburgh – School of Divinity* intézményében megvalósuljon.

2023. május 18-án érkeztem meg Edinburgh-ba, ahol a *Church of Scotland* munkatársa, *rev. Ian Alexander* fogadott. Az edinburghi lakhatásomhoz a *Church of Scotland* bocsátott rendelkezésemre egy felszerelt ingatlant.

Kiutazásomat követő napokban felvettem a kapcsolatot *dr. Joshua Ralston*nal, aki az egyetem külkapcsolatokért felelős megbízottjaként intézkedett arról, hogy mint *visiting fellow* kiállítsák részemre az egyetem épületeibe és könyvtárába bejutást biztosító arcképes egyetemi kártyát.

2. Mobilitás célja és a munkaterv megvalósulása

Anyaintézményem, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem a 2022/2023-as tanévben alkotói szabadságot engedélyezett, hogy az Ószövetség antropológiájának tárgykörében kutatásokat végezhsek. Kitűzött célom volt, hogy a kutatás egy része habilitációs értekezésként öltön formát a tanév végére, mely cél eléréséhez nagyban hozzásegített az Edinburghi Egyetem teológiai szakkönyvtárában, a *New College Library*-ben végzett anyaggyűjtés, valamint a *School of Divinity* vezető ószövetséges oktatójával *dr. Anja Kleinn*al való szakmai konzultáció. Az Edinburgh-ban töltött három hónap alatt sikerült jelentősen bővíteni a készülő értekezés szakirodalmi bázisát, véglegesíteni a dolgozat koncepcióját, valamint lezárni a 245 oldalas kéziratot, amelyet „*Antropológiák a Kispróféták könyvében*” címmel habilitációs dolgozatként szeretnék benyújtani a közeljövőben.

A benyújtott munkatervnek megfelelően, a pályázati időszak első részében (május/június) Proto-Ézsaiás (Ézs 1–39) antropológiájához gyűjtöttem anyagot, terjedelmi okokból azonban ennek kidolgozott változata nem lett része a habilitációs értekezésnek. A kutatás anyaga alapján készült német nyelvű előadás (*Bilder der Vergänglichkeit des Menschen im Jesajabuch*) a *Hungaro-South African Study Group* konferenciáján (*Transience, Transcendence and Timelessness in Early Jewish Literature*) kerül majd bemutatásra 2023. október 10-én.

Június és július hónapokban jelentős mennyiségű angol nyelvű szakirodalmat sikerült felkutatni Hóseás, Ámós és Mikeás könyvéhez, melyek feldolgozása is megtörtént az

ösztöndíjas időszakban, letisztázott formában pedig beépültek a dolgozat kéziratába. Hóseás könyvéről végül 27 oldal, Ámósról 17 oldal, Mikeás próféta könyvéről pedig 19 oldal született.

A könyvtár fizikai és digitális állományából a korábban már közel teljesen kidolgozott fejezetekhez (Jóel; Abdiás; Jónás; Náhúm; Habakuk; Zofóniás; Haggeus; Zakariás; Malakiás) is sikerült kiegészítő szakirodalmat találni, és a dolgozat fő- és alfejezeteit véglegesíteni. A pályázati időszakban kialakított és véglegesített koncepció alapján lehetővé vált, hogy elkészüljön az értekezés bevezetője, amely összefoglalja a teljes kutatás módszertanát, kutatástörténeti előzményeit és célkitűzéseit (15 oldal), valamint megszületett a dolgozat záró fejezete is, amely a Kispróféták könyvének antropológiai súlypontjait és antropológiatörténeti tendenciáit tekinti át (25 oldal).

Augusztus hónapban elkészült a dolgozat függeléke, amely táblázatos formában segít áttekinteni antropológiai fogalmak előfordulását a Kispróféták könyvében, illetve végleges formát öltött a dolgozat irodalomjegyzéke is.

A munkatervben tervezett és ütemezett feladatokon túlmenően részt vehettem a *Scottish Universities Biblical Studies Postgraduate Day Conference* szakmai rendezvényén 2023. június 5-én, illetve szakmai szempontból említést érdemel még, hogy 2023. június 28-án látogatást tehettem a londoni *British Museum*ban, ahol megtekinthettem számos jelentős, az ószövetségi korhoz, illetve helyszínekhez kötődő, a bibliai antropológiai szempontjából is releváns régészeti leletet.

3. Szakmai fejlődés és a kutatás hasznosulása

A habilitációs dolgozat elkészültén túl szakmai téren előrelépést hozott az ösztöndíj a kapcsolatrendszerem kiterjesztésében és az angol szaknyelvi ismeretek fejlesztésében is.

A kutatás eredményei közvetlenül hasznosíthatóak az egyetemi oktatásban. Terveim szerint a 2023/2024-es tanév tavaszi félévében az Ószövetségi írásmagyarozat kurzus anyaga Jónás könyve lesz, amellyel behatóan foglalkoztam az ösztöndíjas időszakban is.

A kutatás eredményei tananyagfejlesztési céllal beépülnek majd az „Ószövetségi antropológia” és a „Bibliai antropológia” kurzusokba is, amelyek korábban is szerepeltek már a tantárgykinálatomban. A habilitációs dolgozat reménybeli nyomtatott változatát mint tankönyv szeretném hasznosítani különböző biblikus kurzusokon. Az értekezés megvédését követően tervezek tárgyalást kezdeményezni a könyvkiadásról. A monográfia tervezett koncepciója alkalmassá teszi a munkát, hogy más teológus- és lelkészképző intézmények hallgatói, valamint gyakorló szakemberek is hasznosítsák a hittudományok, ókortudomány, a (sémi) klasszika-filológia, filozófia és a kulturális antropológia területéről.

Ismereteim szerint a Kispróféták könyvének antropológiájáról még nem készült összefoglaló munka, így a kutatás részeredményeiről idegen nyelvű előadások és publikációk formájában is szeretnék beszámolni. A Magyar Állami Eötvös ösztöndíj által lehetővé tett külföldi könyvtári kutatás nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a kurrens idegen nyelvű szakirodalom beépítésével értekezésem eredményei nemzetközi összehasonlításban is relevánsnak bizonyuljanak.

Skóciai kutatásomra is építve, hazautazásomat követően a MRE Doktorok Kollégiuma Ószövetségi Szekciójában (2023.08.24-én) „Az ítélet patológiája a Kispróféták könyvében” címmel tartottam szakelőadást.

Az „Antropológiák a Kispróféták könyvében” c. értekezés tartalomjegyzéke:

Tartalom

Előszó	3
Tartalom	4
0. Bevezetés	9
0.1. Kutatástörténeti impulzusok.....	9
0.2. Elméleti alapvetés és módszertan.....	15
1. Hóseás próféta könyve	24
1.1. A próféta családja.....	24
1.1.1. Szimbolikus házasság – jelképes emóció.....	24
1.1.2. Szimbolikus nevek.....	27
1.2. Emberi érzelmek és antropopatikus Isten.....	27
1.2.1. Házastársi és szülői szeretet.....	28
1.2.2. Harag és szájalom.....	29
1.2.3. Ambivalens érzelmek – szégyen és öröm.....	30
1.3. Az ítélet antropológiai okai.....	32
1.3.1. Az emberi szív zavarai.....	32
1.3.2. Kultikus visszasságok.....	33
1.3.3. Verbális és fizikai agresszió.....	35
1.3.4. Antiszociális tendenciák.....	36
1.4. Test ítélet alatt.....	37
1.4.1. Testi alapszükségletek: ruházat és táplálék.....	37
1.4.2. Megbetegített test.....	41
1.4.3. Átok sújtotta emberi reprodukció.....	43
1.4.4. Ember és állat sorsközössége az ítéletben.....	46
1.5. Az üdvösség antropológiája.....	47
1.5.1. Kapcsolatok és szükségletek helyreállítása.....	47
1.5.2. Emberek és állatok békéje.....	48
1.5.3. Gyógyulás.....	49
2. Jóel próféta könyve	51
2.1. Katonai erőszak, háborús bűnök.....	51
2.2. Az ítélet antropológiája.....	52
2.2.1. Generációk <i>coram Deo</i>	52
2.2.2. Hiány és dekreáció.....	53
2.2.3. Érzelmű reakciók az ítéletre.....	54
2.3. Az üdvösség antropológiája.....	58
2.3.1. Bőség, revitalizáció.....	58

2.3.2. Érzelmű reakciók az üdvfordulatra.....	59
2.3.3. Generációkon átívelő üdvösség.....	59
2.3.4. Proto-apokaliptikus igazságszolgáltatás.....	60
3. Ámós próféta könyve	62
3.1. Az emberiség hiánya.....	62
3.2. Társadalmi igazságtalanság.....	64
3.2.1. Erőszak a szegénnyel szemben.....	64
3.2.2. A luxus paraméterei.....	68
3.3. Az isteni ítélet antropológiai vetületei.....	69
3.3.1. Fenyegetett élettér.....	70
3.3.2. A gyász szükségessége és lehetetlensége.....	75
3.4. Az üdvösség antropológiája – helyreállított élettér.....	77
4. Abdiás próféta könyve	79
4.1. Testvér, barát, idegen.....	79
4.2. Az ítélet antropológiai okai.....	80
4.2.1. Góg és káröröm.....	80
4.2.2. Passzív és aktív erőszak.....	82
4.3. Az ítélet antropológiája.....	83
4.3.1. Félelem és szégyen.....	83
4.3.2. Részség.....	83
4.3.3. Szintetikus életfelfogás: tett és sors.....	84
4.4. Az üdvösség antropológiája.....	85
5. Jónás próféta könyve	86
5.1. Identitás, etnicitás.....	86
5.2. Érzelmek.....	87
5.2.1. A félelem kettőssége.....	87
5.2.2. Harag és szájalom.....	88
5.3. Erőszak a kézben.....	89
5.4. Viszonyulások a halálhoz.....	89
5.4.1. Önfeláldozás és halálvágy.....	89
5.4.2. Halál-metaphorika Jónás zsoltárában.....	91
5.4.3. Közösségi büjt Ninivében.....	93
5.5. Ember és állat.....	95
6. Mikeás próféta könyve	97
6.1. Az antiszociális ember.....	97
6.1.1. Gazdagok.....	98

6.1.2. Vezetők	100
6.1.3. Családtagok	102
6.2. A szociális ember – az egymásért cselekvés etikája	103
6.3. Az ítélet antropológiája	105
6.3.1. Ítélet az élettér felett	105
6.3.2. Alapvető szükségletek átok alatt	106
6.3.3. Eltjírás	107
6.3.4. Érzelemreakciók az ítéletre	108
6.4. Az üdv antropológiája	112
6.4.1. Békés együttélés	113
6.4.2. Testi fogyatékoság és prófétai eszkatológia	114
7. Náhúm próféta könyve.....	116
7.1. A vérontás városa	116
7.2. Az ítélet antropológiája – implicit üdvantropológia	117
7.2.1. Az élettér deformációja	117
7.2.2. Katonai erőszak	118
7.2.3. A félelem fenomenológiája	119
7.2.4. Megszégyenítés és gúny	122
7.2.5. Kontrollvesztés	123
7.3. Explicit üdvantropológia	124
8. Habakuk próféta könyve	125
8.1. Góg – a bűn <i>par excellence</i>	125
8.2. Az erőszak reprezentációi	126
8.2.1. Erőszak a társadalmon belül	126
8.2.2. Népek közötti erőszak	128
8.2.3. Természet elleni erőszak	129
8.3. Érzelmű hullámok az ítélet és szabadtér kontextusában	130
8.3.1. Tisztelesség–szégyen	130
8.3.2. A zsarnok öröme és félelme	131
8.3.3. A próféta félelme és öröme	131
8.4. Az élettér ítélet alatt	132
9. Zofóniás próféta könyve.....	134
9.1. Az ítélet okai	134
9.1.1. Erőszak és család	134
9.1.2. Vallásos viselkedésformák és testhelyzeteik	136
9.1.3. Góg és gyalázkodás	137
12.4.4. Apa–fiú	182
12.5. Átok és áldás – ítélet és üdv	184
12.5.1. Átkozott egzisztencia	184
12.5.2. Áldott egzisztencia	186
13. Antropológiai súlypontok és antropológiatörténeti tendenciák a Kispróféták könyvében	188
13.1. Az emberképek közös vonásai a Kispróféták könyvében	189
13.1.1. Teológiai antropológiai diagnózisok a Kisprófétáknál	189
13.1.2. Teológiai antropológiai prognózisok: ítélet- és üdvantropológiák a Kisprófétáknál	194
13.2. A Kispróféták könyvének antropológiatörténete	200
13.2.1. Fogság előtt (Kr. e. 8–6. sz.)	201
13.2.2. Fogság alatt (Kr. e. 6. sz.)	203
13.2.3. Fogság után (Kr. e. 5–3. sz.)	206
14. Függelék	212
15. Jegyzékek.....	216
15.1. Rövidítésjegyzék	216
15.2. Irodalomjegyzék	218

9.2. Az ítélet antropológiája	137
9.2.1. Globális ítélet	137
9.2.2. Az ítélet társadalmi vetülete	140
9.3. Az üdvösség antropológiája	143
9.3.1. Pozitív érzelmi fordulat	143
9.3.2. A test transzformációja	145
10. Haggeus próféta könyve	147
10.1. Tiszta-tisztátalan	147
10.2. Az ember belső vezérlése: szív és lélek	148
10.3. Az ítélet antropológiája	149
10.3.1. Fiziológiai alapszükségletek átok alatt	149
10.3.2. Negatív kölcsönösség	153
10.4. Eszkatológiai üdv-antropológia	154
11. Zakariás próféta könyve	155
11.1. A próféta érzékei	155
11.2. Társadalmi igazságtalanság	156
11.3. Az üdvösség antropológiája	158
11.3.1. Pozitív érzelmi fordulat – eszkatológiai öröm	158
11.3.2. Ideális életkörülmények – a <i>sóióm</i> állapota	159
11.3.3. Ruhacsere és ételcsere	162
11.4. Az ítélet antropológiája	164
11.4.1. Áldatlan állapot – „ráolvasás” és „sáldómhiány”	164
11.4.2. Az átok patológiája	165
11.4.3. Érzelmi magasságból érzelmi mélységbe	166
11.5. Proto-apokaliptikus antropológia	167
11.5.1. Emberi test transzformációja	169
11.5.2. Megtisztulás	171
11.5.3. Idő és tér transzformációja az Úr napján	173
12. Malakiás próféta könyve	175
12.1. Homo donans	175
12.2. Homo ritualis és homo ethicus	176
12.3. Istenfélelem	178
12.4. Egyén és közösség	179
12.4.1. Isten teremtményei	179
12.4.2. Házasság – válás	179
12.4.3. Elynomók és elnyomottak	181